

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATūra

D R A U G A S

Saturday supplement

1994 m. sausio mėn. 8 d. / January 8, 1994

Nr. 5(1)

KERTINĖ PARAŠTĖ

"A terrible beauty is born"

Sausio trylikštajai

Treji metai nuo sausio 13-osios 1991 metais Vilniuje, nuo „Kruvinąjį sekmadienį“ mūsų šalies sostinėje, kaip ta diena tapo pavadinta pasaulio žiniasklaidos. Tik... treji metai nuo tų gūdžių dienų, kada ligi tol visą savo širdį sudėję ir jėgas sutelkę į jau 1988 metais iškilusį Sąjūdį ir visos mūsų tautos šio šimtmečio (argi kiekvienam amžiuje mums lemia tai pakartoti?) Atgimimo vyksmą, buvome pakirsti iki tada visą laiką mus gądinusio galimo, o dabar jau ir vykdomo smurto, kurio emėsi mus beveik pusę šimtmečio gnaužusi ir dar vis nesutinkanti mus taikiai iš savo replių paleisti imperija. Nesvarbu, kad ji pati tuo metu blaškėsi, aižėjo ir biro, ir jos pačios mirties konvulsijos buvo netoli. Kaip netoli — niekas net nesapnavo. O nesapnavo greičiausiai todėl, kad neįsivaizdavo suvokti, koks lemtingas buvo mūsų, lietuvių, pasirinktas kelias. Ir kas įdomu, mūsų tikslas net nebuvo ta imperiją griauti (nors dėl jos griūtės, aišku, nebūtumėm buvę nelaimingi, bet mes gi nebuvo linke perversinti savo reikšmę pasaulio istorijos arenoje nei savo pačių jėgas) — mes siekėme tik savo pačių, Lietuvos, laisvę susigrąžinti, dėl kurios, tiek, kiek mūsų atmintis siekia, kiekvienai kartai yra prisiję kovoti, aukotis, kai kuriems mirti.

Pakirsti ir pagauti siaubo — ar čia baigiasi — baigiasi mūsų žmonių kraujo jūroje — mūsų troškimai ir viltys, niekada neužgėję ir naujai, galingai įsižiebę 1988–1991 metų laikotarpiu? Po tankų vikšrais, priešais šautuvų vamzdžius, juoda naktį melynoms karo pabūklų šviesoms žaižaruojant, trenksmams kurtinant ir protarpiais „išgelbėjimo komiteto“ balsui tarsi besityčiant:

„seneliai ir vaikai, eikite namo...“ Bet jie nėjo, ir staiga imperija sumirkėjo, o tada ir sutriko. Jie nėjo ir kita diena ir naktį, ir kita, ir dar kita. O ir iš visos Lietuvos emė rinktis žmonės Nepriklausomybės aikštėje aplinkui Parlamento rūmus. Ir tai, kas turėjo būti Pilėnai, šį kartą tapo kuo kitu — praėjus trejiems metams, tai tebėra Nepriklausoma Lietuvos Respublika. Iškovota, apginta, gyva.

Savo knygoje *The Baltic Revolution* (New Haven and London: Yale University Press, 1993), kuri, tiesa pasakius, nepasizymi labai didelėmis simpatijomis lietuviams (tuo labiau jiems kelyje į nepriklausomybę vadovavusiam Vytautui Landsbergiui), bet yra laikoma pačiu autoritetingiausiu veikalu apie Baltijos valstybių išsilaivimą iš Sovietų Sąjungos, nes tuo tarpu turbūt vienintelė tokios apimties parašyta, anglų žurnalistas Anatol Lieven šitaip rašo apie 1991 metų sausio įvykius:

„Landsbergis [...] pasiekė nepaprastą populiarumą, kuris prasišė į likusius metus. [...] sausio 13-osios naktį jis parodė tikro vadovo savybes. Jo kalbos, ta naktį transliuotos tautai, tonas gerokai skyrėsi nuo šiaip jam įprasto; vietoj murmančio akademiškumo buvo aiškūs, kieti, aštrūs sakiniai, kai jis pažadėjo priešintis iki galo ir kvietė tautą nenusilenkti tironijai. Kaip jis pats man vėliau pasakė, jis tuo metu neturėjo jokių planų pats išlikti“ (p. 253).

„Nesiėmimas vykdyti Baltijos valstybių puolimą iki pat kruviną galo greičiausiai bus sudaręs ir Michailo Gorbačiovo atsitraukimą nuo elgimosi linijos, kuriai iš pradžių jis buvo pritaręs. Iš to kildes pasipiktinimas dėl Baltijos valstybių tarp kietą liniją užimančiųjų buvo labai ryškus tolimėsniais mėnesiais ir prisidėjo prie nutarimo rugpjūčio mėnesį atsikratyti Sovietų Sąjungos prezidento. Kita vertus, šitas pažeminantis drąsos netekimas sausio mėnesį galėjo palaukti karių ryžtą remti kontrrevoliuciją rugpjūčio mėnesį. Jeigu taip, sausio 13-osios žuvusieji verti pripažinimo ne tik iš baltų, bet ir iš dešimčių milijonų žmonių visoje buvusioje Sovietų Sąjungoje. Pagarba taip pat pridera ir muitinių tarnautojams bei pasienio sargybiniams, kurie mėnesius stovėdami

Grėsmės nepriklausomybei

Kalba VIII Mokslo ir kūrybos
simpoziume Čikagoje
1993 m. lapkričio 26 d.

VYTAUTAS LANDSBERGIS

Mieli susirinkusieji! Tikėdamas ir neabejodamas, kad visų nuosirdžių lietuvių pats didžiausias rūpestis yra Lietuvos nepriklausomybės, pasirinkau politinę temą — apie dabarties grėsmes nepriklausomybei. Jūs turite žinoti ir pamąstyti. Išvija, kurios čia tiek daug, turėtų ir savarankiškai, savitai veikti, kaip veikdavo seniau. Tada reikėjo ginti nepriklausomybės principą, o dabar — mūsų bendrą iškovojimą, kad nebūtų vėl prarastas. Tų grėsmių yra daug, įvairių. Čia ir viso pasaulio reikalai kryžiuojasi Lietuvoje. Aš bandžiau truputį susisteminti.

Grėsmės yra išorinės, aplink Lietuvą, ir yra vidinės pačioje Lietuvoje. Išorinės grėsmės, kurios kaupiasi ne Lietuvoje ir iš ten silpnina nepriklausomybės pozicijas arba nori Lietuvos nepriklausomybę panaikinti, — mat galima ją padaryti tuščiū arba apytuščiū žodžiu, kaip kokių „nepriklausomų“ valstybių, esančių Rusijos dominuojamoje sandraugoje, nors ir jos, ir pati ta sandrauga vadinasi „nepriklausomų valstybių sandrauga“ — tos išorinės grėsmės pirmiausia yra *Rusijos tikslai ir politika*. Ir apskritai, ir Baltijos kryptimi. Antiras dalykas būtų Vakarų rūsioškos arba, galėčiau pasakyti, *prorusiškąją* politiką. Trečias dalykas būtų tam tikras mūsų atamos užsienyje — išsivijimas tam tikras

* Čia spausdinama profesorius Vytauto Landsbergio kalbos VIII Mokslo ir kūrybos simpoziume 1993 m. lapkričio 24–28 d. Čikagoje ir Lemont, Illinois, pirmoji dalis. Vėliau spausdinsime ir šios kalbos antrąją dalį (simpoziumo dalyviams perteikta lapkričio 28 dieną per VIII MKS uždaromąjį posėdį).

mančiųjų buvo labai ryškus tolimėsniais mėnesiais ir prisidėjo prie nutarimo rugpjūčio mėnesį atsikratyti Sovietų Sąjungos prezidento. Kita vertus, šitas pažeminantis drąsos netekimas sausio mėnesį galėjo palaukti karių ryžtą remti kontrrevoliuciją rugpjūčio mėnesį. Jeigu taip, sausio 13-osios žuvusieji verti pripažinimo ne tik iš baltų, bet ir iš dešimčių milijonų žmonių visoje buvusioje Sovietų Sąjungoje. Pagarba taip pat pridera ir muitinių tarnautojams bei pasienio sargybiniams, kurie mėnesius stovėdami

sutrikimas po rinkimų. Taip pat matomos kai kada bemaž specialios pastangos ją suskaldyti arba atskirti nuo Lietuvos, kad tos tvirtos, nuoseklos atamos nebūtų. Ir taip pat mūsų kaimynų klaidinimas, kurtymas. Čia šį tą aptarsiu tiesiog aplink Lietuvą: tai Latvija, Baltarusija, Lenkija, Karaliaučiaus srities gyventojai, kariuomenės ir taip toliau.

Pirmas dalykas — Rusijos tikslai Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje. Čia mūsų likimais neatskirti, mat ir Rusijos maksimalūs tikslai būtų vienodai apimti visas Baltijos šalis, tai yra pasilikti ten, būti ir naudotis jomis ekspansinei politikai Baltijoje ir toliau į Vakarus, nes jeigu Rusija stovi ant Baltijos krantų, tai Skandinavijos šalys, Lenkija, Vokietija, Danija yra spaudžiamos daug daugiau negu tuo atveju, jei Rusija būtų šiek tiek toliau. Pasiųkti ir būti, tai reikiama palikti Baltijos kraštuose kuo daugiau žmonių, siejančių save su Rusija, pasipriešinti, kas ir yra padaryta, jų repatriacijos pastangoms ir organizacijoms, nes Rusija likvidavo prieš metus ar pusantį atsidariusias visuomenines organizacijas padėti žmonėms tvarkinčiai, ramiai ir apripintai repatriuoti iš Baltijos valstybių. Bet tai nėra Rusijos interesas, o priešingai, palikus ten kuo daugiau žmonių, norima juos panaudoti Rusijos interesams. Tai liečia ir kariuomenę, dėl kurios visi gerai matėm ir toliau matom pastangas, kad kariuomenė neiseitų kuo ilgiau, o išeidama liktų kuo arčiau, ar tai būtų Karaliaučiaus srityje, ar čia pat už Narvos, Pskovo srityje, arba ir Baltarusijoje, arti Lietuvos. Ir kad kuo daugiau Baltijos šalyse būtų paklenta demobilizuotų, tačiau, ga-

lim neabejoti, ginkluotų kariškių. Tai irgi karinė jėga, nors ir civiliais rūbais, sakysim, apie Rygą, kaip man sakė Latvijos prezidentas, kuris yra naujas žmogus politikoje, tačiau susivokęs iš karto, ką reiškia apie du šimtai tūkstančių atsargos karių su šeimomis ir giminaičiais aplink sostinę, nekaltant jau apie tai, kad latviai savo sostinėje tesu daro tik trečdalį gyventojų.

Taigi Rusijos tikslai yra išlaikyti tam tikrą neokolonijinį Lietuvos statusą, propaguojant, ypač Lietuvoje, tokias idėjas, kaip „finlandizacija“ arba „gerovė Rusijos deka“, gerovė, kuri gali būti pasiekta, jei mes esame prisiliję prie Rusijos, neva iš ten ateina mūsų gerovė. Žinoma, tai tik dalis bendro didelio strateginio tikslo, globalinio tikslo atkurti Sąjungą. Ji yra intensyviai atkuriamą įvairių dalinių sąjungų pavidalu — karinės, ekonominės, tranzito sąjungos. Buvo norėta išlaikyti rublio zoną, pirmest tam tikrą centrinių Rusijos bankų dominavimą ir tvarkymą tose šalyse, kurios formaliai vadinamos nepriklausomomis valstybėmis. Be to, mūsų akys visai neseniai įvyko perversmai Kaukazo šalyse, ir tos, kurios buvo atsidariusios nuo vadinamosios Nepriklausomų valstybių sandraugos, dabar jėga pastatė

kietą smurtą ir pažeminimą iš veikių motyvus, 1991 metų sausio įvykių atžvilgiu autorius neabeisilaiko prieš vaidą, kuri jis, o ir visos pasaulis matė. Ir sugėba sausio 13-ąją žuvusiems parasyti juk vertą epitafiją: jiems esame skolingi, ne tik mes, jų tautiečiai, bet ir kiti buvusios sovietijos žmonės.

Dabar, po trejų metų, daugelis iš mūsų esame tapę nepakantūs politiniam procesui nepriklausomoje Lietuvoje, kiti — nusivylę buvusiu, nors ir persigravavusiu komunistų grįžimu į valdžią, tret — nutarę, kad Lietuvai mūsų nebereikia, palengva grįžtame vėl į savo pačių darželius kopūstų auginti. Tačiau Sausio 13-ąją sustosime ir prisiminsime, kad nepriklausomybė kraujo kaina pirktą, pety į petį Nepriklausomybės aikštėje prieš Parlamento rūmus tomis 1991 metų sausio dienomis apsaugota. Ir pajusime iš naujo, kad ji šventa, kad ji brangi, kad jos lengvai, nesvarbu, kokios sunkios mus bus užgulusios dienos, neatiduosime.

Vytautas Landsbergis kalba Aštuntajame mokslo ir kūrybos simpoziume 1993 m. lapkričio 26 d. Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois.

Jono Kuprio nuotrauka

lim neabejoti, ginkluotų kariškių. Tai irgi karinė jėga, nors ir civiliais rūbais, sakysim, apie Rygą, kaip man sakė Latvijos prezidentas, kuris yra naujas žmogus politikoje, tačiau susivokęs iš karto, ką reiškia apie du šimtai tūkstančių atsargos karių su šeimomis ir giminaičiais aplink sostinę, nekaltant jau apie tai, kad latviai savo sostinėje tesu daro tik trečdalį gyventojų.

Taigi Rusijos tikslai yra išlaikyti tam tikrą neokolonijinį Lietuvos statusą, propaguojant, ypač Lietuvoje, tokias idėjas, kaip „finlandizacija“ arba „gerovė Rusijos deka“, gerovė, kuri gali būti pasiekta, jei mes esame prisiliję prie Rusijos, neva iš ten ateina mūsų gerovė. Žinoma, tai tik dalis bendro didelio strateginio tikslo, globalinio tikslo atkurti Sąjungą. Ji yra intensyviai atkuriamą įvairių dalinių sąjungų pavidalu — karinės, ekonominės, tranzito sąjungos. Buvo norėta išlaikyti rublio zoną, pirmest tam tikrą centrinių Rusijos bankų dominavimą ir tvarkymą tose šalyse, kurios formaliai vadinamos nepriklausomomis valstybėmis. Be to, mūsų akys visai neseniai įvyko perversmai Kaukazo šalyse, ir tos, kurios buvo atsidariusios nuo vadinamosios Nepriklausomų valstybių sandraugos, dabar jėga pastatė

kietą smurtą ir pažeminimą iš veikių motyvus, 1991 metų sausio įvykių atžvilgiu autorius neabeisilaiko prieš vaidą, kuri jis, o ir visos pasaulis matė. Ir sugėba sausio 13-ąją žuvusiems parasyti juk vertą epitafiją: jiems esame skolingi, ne tik mes, jų tautiečiai, bet ir kiti buvusios sovietijos žmonės.

Dabar, po trejų metų, daugelis iš mūsų esame tapę nepakantūs politiniam procesui nepriklausomoje Lietuvoje, kiti — nusivylę buvusiu, nors ir persigravavusiu komunistų grįžimu į valdžią, tret — nutarę, kad Lietuvai mūsų nebereikia, palengva grįžtame vėl į savo pačių darželius kopūstų auginti. Tačiau Sausio 13-ąją sustosime ir prisiminsime, kad nepriklausomybė kraujo kaina pirktą, pety į petį Nepriklausomybės aikštėje prieš Parlamento rūmus tomis 1991 metų sausio dienomis apsaugota. Ir pajusime iš naujo, kad ji šventa, kad ji brangi, kad jos lengvai, nesvarbu, kokios sunkios mus bus užgulusios dienos, neatiduosime.

Šiaip stengdamasis esty, latvių ir lietuvių atžvilgiu per visą knygą būti tiesiog kraštutiniškai šaltas ir objektyvus, neretai tai jo užimtai „vakarietiški“ pozai pradedant iškreipti jo interpretuojamą politinį gamtovaizdį, įvy-

naujus vadovus, sukelias suirute, kraujo praliejimus ir pilietinius karus, paklusniai grįžta į „motinos“ Rusijos globą.

Taigi mes matome atvirą imperializmą su įvairiais psichologiniais spaudimais, taikoma neigti ir Lietuvoje. Priklauso esą Lietuvoje palaikoma „imperializmas“, tad jeigu mes nenorime būti kaltinami imperializmu, turime liautis kaibėti apie grėsmes. Sąjunga norima atkurti, kaip anulat kartojama, „buvusioje SSRS teritorijoje“, visai nepačius naudodant vienaskaitą, lyg tebera viena teritorija, kurioje tačiau yra atsiradę valstybių, jas vadinant „naujomis“ valstybėmis (vis primena, kad nesame nauja valstybe), atkakliai kartojant: „naujosios demokratijos“, „naujai atsiradusios valstybės“.

Rusijos propagandines galimybes įkalti į Vakarų politikų diplomatinį žodyną tam tikrus žodžius ir terminus yra šimtus kartų didesnės negu mūsų, tuo labiau, kad mūsų dabartinės diplomatijos ar užsienio diplomatijos pastangų šioje srityje visiškai nematyti. Tai tik opozicijos funkcija, kur nors Vakaruose ką nors dar aiškinti, kad ne taip suprantama. O „buvusio SSRS teritorija“ yra vieta, kurioje Rusija nori ir siekia gauti specialius terptautinius įgaliojimus daryti tvarką, palaikyti taiką ir panašiai. Bet tam, kad galėtum palaikyti taiką, reikia pirma pasirūpinti, kad tos taikos nebūtų. Tą mes irgi matome, ir kai kada galima pastebėti, kad ta erdvė, kurioje Rusija skelbia turinti savo ypatingų interesų, yra net platesnė. Jau ne viena kartą jos buvo minimi Balkanai, ir mes matome, kam yra naudingas karas Balkanuose. Politškai jis naudingas tikrai Rusijai, kuri gali džiaugtis bejėgių Vakarų kompromitacija ir savo įtakos didėjimu.

Vis dėlto susirūpinimas dėl vadinamosios „artimojo užsienio“ koncepcijos yra galų gale pradeatas reikšti ir Lenkijoje, ir Suomijoje, kažką pasakė Lietuvos prezidentas. Anksčiau atrodė, kad tai liečia nebent tris Baltijos valstybes, o mes gintjome, kad niekad nebuvome Sovietų Sąjungos teisėtą dalis. Net jeigu Vakarai ir priimtų tokią koncepciją, mes nesame jokia buvusi „zona“. Bet dabar Rusija turi „ypatingų interesų“ mūsų kryptimi, ir tai yra aiškus jos interesas dominuoti Baltijos jūroje.

Jau prieš metus mes buvome

gavę Rusijos generalinio štabo parengtą karinę doktriną, kurios rengimo grupės pirmininkas generolas Rodionovas (gal kam nors prisimenamas iš Tbilisio žudynių 1989 metais, kur jis tada vadovavo Kaukazo armijai ir pačioms žudynėms Tbilisye) dėstė, kad Rusija nuo amžių siekė Baltijos jūros ir turi teisę turėti į ją laisvą išėjimą.

Šiandien mes turime Rusijos naująją karinę doktriną, apie kurią yra visokių kalbų. Mes beveik pirmieji pradėjome aštriai kelti klausimą dėl jos turinio, tuo tarpu, kai Vakarų valstybės visai glaudžio, kad ten nieko ypatingo nesa, arba kad tai yra „susirūpinimo objektas“, tačiau teksto jie dar neturi, dar negali komentuoti. O Rusijos generalai važinėja po Vakarų valstybes, nūnai lankosi Vokietijoje ir NATO, tik aiškindami, bet nepateikdami paties doktrinos teksto.

Tačiau ir to, kas išspausdinta, yra pakankamai daug, o tai, ką man teko girdėti prieš savaitę Muenchen'e vykusiame simpoziume, kur dalyvavo ir NATO generalinis sekretorius Manfred Woerner, ir Vokietijos ministras Theo Weigel, Vengrijos užsienio ministras ir daug kitų įvairių šalių politikų, o Estijos premjeras Maart Laar perskaitė išpudingą ir tvirtą pranešimą, ir ta proga daug buvo kalbama apie Baltijos problematiką, — ten dalyvaujantiems vakariečiams labai savotiška išpuodį padarė Rusijos demokratinių jėgų aljanso, vadinamosios „Demokratinės Rusijos“ judėjimo vadovo Levo Ponomariovo pasisakymas. Po pasisakymo buvo tokių minčių, kad Rusija dabar, po spalio 4-osios, yra visai kita valstybė, į ją nebegalima žiūrėti pagal senus standartus; jeigu spalio 3 dieną ji dar buvo kam nors pavojinga, tai spalio 4-ąją jau demokratijos triumfas, Rusija tapo visiškai kita, ir labai negražu nepasitikėti ir netikėti tuo, ką Rusija sako.

Tuo pačiu metu jis sakė, kad Rusija esanti didelė valstybė, kuri turi savo geopolitinių interesų ir pagaliau prabilo jai priderančiu balsu. Atseit, mieli ponai, į šią karinę doktriną prasmą žiūrėti rimtai, nes dabar Rusija pradeda savo balsu kalbėtis su Europa ir užims sau priderančią vietą. O tiems, kurie čia sėdi, taigi europiečiams, teks susitaisyti su mintimi, kad be Rusijos armijos įsikimo Nepriklausomų

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Sausio trylikštajai minint • Vytautas Landsbergis: kaip išsaugosi nepriklausomybę • Literatūra ir muzika Aštuntajame mokslo ir kūrybos simpoziume • Juliaus Kelero eilėraščiai • Algimanto Kezio fotografijų serija „Giesmių giesmė“ • Fluxus” ir Jurgis Mačiūnas • Nuomonės ir pastabos

Grėsmės nepriklausomybei

(Atkelta iš 1 psl.)

valstybių sandraugoje stabilizacijos nebus. Reiškia, kariuomenė „stabilizuos“, rusiškai taika bus įgyvendinta.

Po to vakariečiams buvo ypachdomu išgirsti atsakymą į pastabas, kad Rusijos kariuomenė veikia Kaukaze ar kur nors Vidurinėje Azijoje arba Moldovoje, neturėdama tarptautinio mandato, nes Rusijos karinėje doktrinoje, — tą teko pacituoti, — yra pasakyta apie taikos palaikymo funkcijas pagal Jungtinių Tautų mandatą „arba kokių nors kitokių pagrindų“, taip sakant, kariavimą be mandato. Tada p. Ponomarevas pasakė: na, ir kas, kad Rusija veikia be tarptautinio mandato, jei nepatinka — duokit tą mandatą; Rusija jau kreipėsi! Vadinasi, arba mes veiksime be tarptautinio mandato, arba priversim jus duoti mandatą daryti tvarką ir dar ką nors toje erdvėje, kuria Rusija pati sau nustatė kaip jos ypatingų interesų erdvę.

Štai ką mes turime, kad Lietuva, Latvija ir Estija būtų traukiamos į Nepriklausomų valstybių sandraugos sistemą, galbūt su tam tikra nuolaida, kokių nors ypatingu satelitinio, protektoratinio priirišimu, nes Lietuvoje mes suspėjome priimti konstitucinį įstatymą, kuris draudžia bet kuriai valdžiai jungtis į post-sovietines sąjungas. Tačiau apeiti galima viską. Tad turime matyti ir būdus, ir priemones, kurių imasi Rusija, kad Sąjungos atkūrimas ir jungimas į ją bei įtraukimas visų buvusių valdomų šalių ir teritorijų būtų politiškai pateisintas, primestas mums ir Europai kaip neišvengiamybė.

Skelbiama Rusijos politinė doktrina ir oficialus Rusijos politikos tikslas — buvusios Sovietų Sąjungos šalių reintegracija, pirmiausia, ekonominė reintegracija. Apie tai man teko girdėti jau nuo 1991 metų pabaigos, girdėjau tiesiogiai Boris Jelcino pasiūlymą tada telefonu iš Maskvos ir kitokiais būdais. Tada tai buvo improvizacijos, o dabar viskas yra geriau paruošta. Dabar Rusija jau susivokė, jos politika yra nuosekli. Tik tariamas išpuolis, jog Rusijoje visais klausimais konkuruoja daug politinių jėgų. Jos iš tikrųjų konkuruoja dėl valdžios, kad vienaip ar kitaip pasidalintų Rusijos turto viduje. O užsienio politika, ekspansinė, imperinė nuostata yra bendra visiems.

As jums citavau „Demokratinės Rusijos“ vadovo mintis, o Estijos atstovas tame simpoziume pasakė, kas yra labiausiai sukrečiantis dalykas: kad tai kalba žmogus iš tų, kurie laikomi demokratais, ir už juos demokratiškesni nėra. Tai kas yra visi kiti?

Ekonominė reintegracija kartojama senas tezes, kurias girdėdavome iš Michailo Gorbaciov, kviečiančio ir prie keturių akių, ir plačiau, ir visokiais propagandiniais būdais: tiktai kartu eikime į ateitį, žinoma, į „šviesią“ ateitį, tiktai nedraskykim vieningos šalies, tiktai nenutraukime ryšių! Mes turėjome savo koncepciją apie normalių tarpvalstybių ryšių atkūrimą su kuo geresnio, bet ne satelitinio, ne kolonijinio bendradarbiavimo principu. Dabar jų koncepcija ta pati: tiktai nedraskykite, o jeigu sudraskyta, tai reikia vėl susiuti. Tie blogieji padarė žalos, štai, sudraskė, o dabar reikia šalį vėl susiuti atgal, bent jau ekonomikai.

Mums vėl visai aiškina ir skiepijama, koks neišvengiamas dalykas yra priklausomybė nuo Rusijos resursų ir kapitalo. Kita vertus, kalbant apie kapitalą ir panašias jėgas, matome vis didėjančią Lietuvos ir ne tik jos priklausomybę nuo tiesiogiai pavadintinos rusų mafijos. Tą jau junta Europa daug toliau už Lietuvos. Skandinavijos šalyse yra

Atstotojo mokslo ir kūrybos simpoziumo metu Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois, Vytautas Landsbergis su Valdu Adamkum.

Jono Kuprio nuotrauka

tiesiog konstatuojama, anot švedų policijos (iš laikraščio *Helsingin Sanomat*), jog rusų mafija jau suspėjo įsivertinti visose Skandinavijos šalyse, ir kova su ja jau pralaimėta. Tad galime išsivaizduoti, kaip atrodo Lietuva, jei Skandinavijos šalys daro tokią išvadą. Helsinkyje, Stockholme, Kopenhagoje ir taip toliau konstatuojami veikiantys nusikaltimai rusų sindikatai.

Kokiais keliais ir būdais Rusija siekia atstatyti buvusią jos dominuojama valstybių ar pusvalstybių sistemą? Konkrečiai tai daroma, pirmiausia išlaikant postsovietinę transporto ryšių sistemą. Mes Lietuvoje dar nieko nepadarėm, nors buvo pradėta kalbėti, ieskoti finansavimo ir programų, kaip Lietuvoje atsivesti nors vieną vakarietiška geležinkelio atšaką, bent iki Kauno ar iki Vilniaus pro Lenkijos sieną. Jūs puikiai suprantate, kad visi mūsų traukiniai, begiai ir visos kitos aprūpinimas tebėra rusiški, sovietiniai.

Mano su kancleriu Helmut Kohl buvo susitarta, kad už Rusijos kariuomenės tranzitą iš Vokietijos per Lietuvą, už kurį beveik nieko negauname, nes mums už tai tikrai nemokėjo valiutos, — Vokietija padės rekonstruoti geležinkelius, duos traukinių ir panašiai. Tai ligi šiol tebėra atėities vizijos. O tuo tarpu politiškai panaudoti tranzitą yra labai lengva. Tai mini ir Rusijos karinė doktrina, ir tai rodo jos įgyvendinimas Gruzijoje, kur į Gruzijos prezidento šalininkų užnugarį vakarų Gruzijoje iš jūros buvę išsodinti Rusijos desantai, skelbiant, jog jie turi apginti komunikacijos linijas: kelius, plentus, geležinkelius, uostus, aerodromus, kadangi visa tai yra Rusijos armijos gyvybinis interesas.

Klausimas buvo išspręstas šurkščiau paprastai, ir parlamentu pirmininkas Eduard Ševardnadzė, kuris vos prieš keletą dienų skelbė, kad Rusija yra išdavikė, po tų keleto dienų pareiškė, jog Rusija esanti vienintelis išsigelbėjimas, ir jis asmeniškai nusprendęs stoti į Nepriklausomų valstybių sandraugą. Taigi kai kurie dalykai daromi labai paprastai.

Lietuvoje neseniai vyko derybos su Rusijos premjeru ir jo delegacija, ir vienas iš jo delegacijos narių labai paprastai paaiškino mūsų žurnalistams, jog tranzi-

tas per Lietuvą tai tas pat, kas prieš karą buvo Danzig'o koridorius, tik dabar iš kitos pusės. O ka reikė Danzig'o koridorius Lenkijai ir kokios buvo to pasekmės, man turbūt nereikia komentuoti.

Taigi Rusijos karinė doktrina yra ir saugumo sistema. Tartum tos vienos valstybės sistema, bet ji atkuria postsovietinę karinę sąjungą, atkuria, kaip mes matėme, pasiūlydama ir suteikdama pagalbą Armėnijai, kad Armėnija muštų Azerbaidžaną, kuris siekia nepriklausomybės. Po to, kai Azerbaidžano prezidentas buvo nuverstas, dabar Armėnija jau yra drausminama. Tas pat buvo padaryta su Gruzija, labai paprastai padaryta Baltarusijoje, kuri savo Nepriklausomybės aktyuose įsipareigojo laikytis neutraliteto, bet dabartinis nomenklatūrinis parlamentas lengvai nubalsavo, kad Nepriklausomybės deklaracija neturi reikšmės, o Baltarusijai reikia jungtis į karinę sąjungą su Rusija. Taigi Rusijos karinė sąjunga dabar yra už trisdešimties kilometrų nuo Lietuvos sostinės.

Be to, Baltarusijoje neseniai Baltarusijos kariškių sąjungos suvažiavimas priėmė tarp rezoliucijų vieną ypatingai svarbią: reikalauti sugrąžinti istorinę Baltarusijos sostinę Vilnių.

Profesorius Vytautas Landsbergis (viduryje) susitikime su „Americans for Lithuanian Freedom“ grupės nariais Atstotojo mokslo ir kūrybos simpoziumo metu Lemont'e. Kairėje: dr. Vytautas Narutis ir dr. Jolita Kisieliūtė-Narutienė. Vidos Kuprytės nuotrauka

Naivių akademiinių sluoksnių dirva ten jau paruošta gal porą dešimtmečių. Dabar, kai esame labiau igudę, galime išsivaizduoti, kaip visa tai iš tolo, iš anksto būna programuojama, ir, be abejo, sovietų strateginio planavimo centrai tą darė, išgudydami sau reikiamas koncepcijas net tarp dalies Baltarusijos inteligentijos. O tolimesnėje perspektyvoje tai yra korta, kurią Rusija prisi-reikus galės išsitraukti iš kišenės ir būti kokia nors taikos tarpininkė tarp Lietuvos ir Baltarusijos, atliks „taikos misiją“.

Toje Rusijos karinėje doktrinoje labai atvirai skelbiama teisė kištis ir naudoti jėgą kitų valstybių teritorijoje, jeigu, pavyzdžiui, reikia ginti piliečius. Kai Rusijoje šių metų pradžioje buvo priimtas tiesiog stulbinantis Boris Jelcino pasirašytas įstatymas dėl lengvatų Rusijos kariškiams, tarnaujantiems *Baltijos valstybėse*, kurie dalyvaus ginkluotuosiuose susiremimuose, gindami „piliečių interesus“, teko nemažai parašyti opozicijos pareiškimų arba ir paspausti mūsų Užsienio reikalų ministeriją. Galų gale jie parašė šokią tokią notą, prašydami paaikškinimo, ir gavo labai arogantišką atsakymą, kad Rusija nenumato ginti Lietuvos piliečių.

Dabar jau atsivėrė visa koncepcija: kaip padaryti daug *Rusijos piliečių* Baltijos valstybėse, ne rusų, ne rusakalbių gyventojų, del kurių Vakarų valstybėse jau pakankamai daug įkalta į galvas, neva juos kažkas skriaudžia, — dabar jie bus verčiami Rusijos valstybės piliečiais. Taigi ginti savo piliečius Rusija turės pačios sau suteiktas teises, ir „ginti savo interesus“, — tai yra tiesioginiai žodžiai iš karinės doktrinos, — kaip Gruzijoje buvo apginti net armijos interesai turėti savo žinioje kelius. Apskritai nuolat yra kartojama: ginti taiką, palaikyti tvarką, — o tą mes patyrem savo likimu nuo Gorbaciov laiku ir konkrečiai sausio 13 dieną. Tai buvo iš anksto suprojektuotas veiksmas ir užduotis vaizduoti, kad yra susiremimas tarp Lietuvos gyventojų, tarp lietuvių ir rusų, arba ir be tautybės, tarp mūsų ir tų, kurie nepatenkinti „Sąjūdžio valdžios“ politika, kurie protestuoja, nori būti Sovietų Sąjungoje ir nusikratyti „ekstremistais“, nes tie, anot p. Gorbaciov, subėgė naktį, likus penkioms minutėms iki vidurnakčio, pabalsavo už nepriklausomybę.

Jūs čia tą girdėjot labai arti, kai JAV prezidentui ir žurnalistams buvo pasakojamos pasakos, ir žurnalistai spausdino be komentarų, lyg panašų į tiesą dalyką.

As čia turiu labai svarbų dokumentą. Tai yra Rusijos prezidento Pilietybės klausimų komisijos pirmininko straipsnis Maskvos laikraštyje apie tai, jog reikia išspręsti dvigubos pilietybės klausimą. Kaip bebūtų keista, šis klausimas pats

aktualiausias Baltijos valstybėse. Straipsnyje džiaugiamasi, kad Lietuvoje jau daugiau kaip tūkstantis žmonių kartu su Lietuvos pilietybe yra gavę ir Rusijos pilietybę. Tai yra, sako p. Mikitajevs, nors juridiskai ir neįteisinta, bet praktiškai dviguba pilietybė, ji egzistuoja. O toliau cituoja: „mes susitarėm su Lietuvos delegacija pradėti ruošti sutartį dėl dvigubos pilietybės dabar vedamų derybų rėmuose“. Jis pateikia žinias, kad apie keturiasdešimt tūkstančių Rusijos piliečių šiuo metu jau yra Estijoje, panašus skaičius yra ir Latvijoje. Štai ta ypatingo Rusijos dėmesio zona, kur bus skatinama, kad kuo daugiau žmonių priimtų Rusijos pilietybę. Žinoma, straipsnyje pilna kaltinimų Estijai, kas mums ne nauja, tą mes labai gerai žinome. Bet yra ir posakių, kad Rusija turi ginti savo piliečius, kur jie bebūtų. Mes nežinome, kaip gins kokius senus Rusijos emigrantus kur nors Prancūzijoje, nes jie irgi gali gauti Rusijos pilietybę. Gal ten gins kokiais kitais būdais, bet mes matome, kaip buvo ir kaip keitinama ginti mūsų krautuose, konkrečiai Lietuvoje.

Iš kitų mums labai svarbių dalykų ir grėsmių minėtinas *Vakarų valstybių taikstymas* su tokiomis koncepcijomis. Juk net Lietuvoje tai yra palikta veikiau opozicijai protestuoti, apeliuoti, kelti klausimus tarptautiniuose forumuose, Europos Taryboje ir panašiai. Antai Latvijos ir Estijos Užsienio reikalų ministrai ir Estijos Ministras pirmininkas yra viešai pareiškę, jog Rusijos karinė doktrina yra kraštutinai nepriimtina, jie ją vertina visiškai neigiamai. O Lietuvos Prezidentas berods tik, vakar, pagal paskutinį pranešimą, yra atsargiai pasakęs, kad Rusijos karinė doktrinoje „kai kas mums yra nepriimtina, nesuprantama“.

Bet svarbiausia, žinoma, kaip žiūri Vakarai. Čia mes skaitome tokių dalykų, kad „niekas nenori trukdyti Rusijoje ir Ukrainoje vykstantiems procesams“, — tai sako Vakarų Europos Sąjungos generalinis sekretorius. Panašių pasakymų rasime, kiek tikrai nori, nors kai kur JAV spaudoje pasigirsta nerimo balsų. Antai *Washington Post*, komentuojant Rusijos karinę doktriną, sakoma: „nuorodos apie jėgos panaudojimą planuojant ir ginant Rusijos interesus buvusiose sovietiniuose Baltijos ir Kaukazo regionuose dar ataidi senojo režimo intervencinėmis dogmomis“. Tai yra spauda, kuri kritikuoja Amerikos Valstybės sekretorių už jo pasitenkinimą žodiniiais paaiškinimais, kad Rusija nenaudos tos doktrinos blogam.

Tuo tarpu visur stokojama oficialios pozicijos. Tiesa, Muenchen'o „F. Strauss'o simpoziume“ tiesiai mano paklaustas Vokietijos vyriausybės atstovas minis-

tras Theo Weigel pasakė, kad Vokietijai ta koncepcija yra nepriimtina, bet tuo pačiu metu kancleris Helmut Kohl, apsaikabines su prezidentu Boris Jelcinu Maskvoje, kalbėjo, kad Rusija yra „mūsų artimiausias didysis kaimynas“, su kuriuo santykiai, žinoma, turi būti saulėti.

Štai ir ta antroji grėsmė — tai *Vakarų šalių rusiškąjį arba prusiškąjį politiką*. Čia galiu pasakyti, kad Rusija gana vykusi žaidė savo „demokratizacijos“ korta ir tam tikrais politinės psichologijos argumentais, nukreipdama dėmesį į komunizmą ir skiepydama pažiūrą, kuri Vakaruose labai mieliai kartojama — kad komunizmas žlugęs, šaltasis karas baigtas. As matau tą „komunizmą“ panaudotą kaip kokį raudoną skudurą jaučiu, — kai to skuduro nebėra arba jis paslepamas už nugaros, — kad jautis nematytų špagos, kuri jam paruošta. Tai yra tradicinis *Rusijos imperializmas*. Tačiau labai keista, kad nors Vakarai ir mato Rusijos imperialistines užmačias, bet kadangi Maskvoje kalbama apie demokratiją, tai Vakarams tartum priimtina kažkokia chimera: *demokratinė imperija*...

Iš tiesų mes matome, jog Vakarai sutinka su pasaulio pasidalinimu, todėl galime įtarti ar bijoti, kad taip įvyks. Iš tikrųjų ta Rusijos imperializmo tradicija yra ir savotiška, tai gal vienintelis toks kontinentinis imperializmas. Mūsų argumentas, kai kovojome už nepriklausomybę, buvo toks: tai nėra vienos valstybės dezintegracija, tai nėra skaldymas, separatizmas, domino efektas, bet normalus *dekolonizacijos* procesas. Kodėl niekas nevertia dėl britų ar prancūzų imperijų dekolonizacijos, o kodėl tiek ašarų, kad Rusijos arba sovietų imperija jau pribrendo dekolonizacijai? Tai nėra įtvirtinta Vakarų mąstysenoje. O pati ta kontinentinė imperija Europoje faktiškai susiduria tikrai su viena priešinga tendencija, kuri reiškesi istoriškai iš Vokietijos pusės kaip „Drang nach Osten“, ir tai yra susitarimo arba konfrontacijos dalykas. Mes istoriškai ir geopolitiškai tebesame toje vietoje. Stasys Lozoraitis vieną kartą panašiai pastebėjo savo interviu. Tai sukėlė tam tikrų diplomatinį problemų, bet tai buvo teisingas ir labai aiškus pastebėjimas, kad jeigu Vokietija su Rusija vėl susitars mūsų sąskaita, mums bus labai blogai.

Šiaip ar taip, Rusija skiepija mitologines pažiūras arba tam tikrą žodyną apie „komunizmo žlugimą“, lyg svarbiausias dalykas joje buvo komunizmo idėjos. Dabar aiškink vakariečiams, kad komunizmas buvo tik drabuželis Rusijos imperializmui. Jeigu tas drabuželis dabar nebetinka, tai nėra dar ko džiūgauti, kad keičia drabužėlį. Betgi koks sunkus darbas tą daryti, kitaip sakyti. Arba: „šaltasis karas baigtas“, — gali

kiek nori rodyti, žiūrėkit, koks baisus šaltasis karas Rusijos varomas prieš Baltijos valstybes ir jau keletą metų! Tai ką čia kalbėti apie šaltojo karo pabaigą! O jis juk ruošia, reikalui esant, ir karštus veiksmus.

Tokie patys mitai dėl saugumo ir stabilumo zonų Europoje yra paleisti į apyvartą: kaip negražu būtų izoliuoti Rusiją, Rusija blogai jaučiasi, kad kažkas nori ją izoliuoti. Taip Vakarai iš karto žengia žingsnį atgal. Arba pasisakymai prieš „sanitarinį kordoną“, net prieš tam tikrą ore pakabiną zoną, kur valstybės nebus prisiglaudusios prie Vakarų saugumo struktūrų, o paliktos atčiai tartum savo likimui, nes Rusija nenumato, kad tai turėtų būti įtvirtinta net kaip sanitarinis kordonas prieškariniais laikais su kokiomis nors neutraliteto garantijomis. Tai, ką Vakarai labai aiškiai pamatė kaip Rusijos „Monroe doktriną“, toks tiesioginis tvarkdarystės tiesių reikalavimas yra šiek tiek atidėtas; bet kita vertus, „artimas Rusijos užsienis“ įvairiuose politiniuose komentaruose arba ir jos Užsienio reikalų ministerijos vadovų pareiškimuose ne sykį jau paliečia ir buvusias Varšuvos bloko šalis.

Taigi Vakarai drausminami: kaip negražu būtų praplešti NATO, kaip tai būtų priešiška Rusijos atžvilgiu. O tuo metu Rusija labai energingai jau atkūrė savo karinę sąjungą. Tai kas gi vėl daro dvi konfrontuojančias struktūras? — *Rusija pasirinko* kelią atkurti Rytų karinį bloką, ir dabar jos reikalas yra jį plėsti. Mes, aišku, esame Nr. 1, kuris šiek tiek kliudo jau esamai naujai karinei sąjungai laisvai naudotis savo forpostu ar plėdramu — Karaliaučiaus sritimi. Tai pavojingas Rusijos militarizmo pasireiškimas apskritai, o Lietuvai — ypatingai.

Aišku, kad Vidurio Europos šalys labai bijo likti neokomunistinės įtakos erdvėje, ir iš čia ju pastangos glaustis į Vakarų Europos Uniją, į Europos Sąjungą, dabar jau ir į NATO, ir tasyk Vakarų šalių santūrumas, atvesinimas, atseit pirmiausia reikia atsivėlgti į Rusijos nuomonę, ar sutiks su tuo Rusija — tai tiesiog stulbinanti jų priklausomybė. Kažkada galedavau paradoksaliai pajaukauti, duodamas interviu tarptautinėms televizijos stotims, kad Vakarų pasaulyje labiausiai nepriklausoma valstybė yra Islandija. Ji tikrai turėjo nepriklausomą užsienio politiką, o didieji galiūnai buvo priklausomi, patys sau susirėšę rankas, gal ir surišti kokių nors interesų. Štai čia, be abejo, ir yra mūsų didžiausias pavojus — tie kiti interesai, del kurių galima paaukoti pasaulio mažuosius.

As jau minėjau ir gana grėsmingą lietuvių išeivijos kaip nepriklausomybės atramos sutrikimą, nusilpimą arba susilpninimą. Tai buvo suprantamas ir galbūt dar tebesitęsiantis sutrikimas po rinkimų, kai, be abejo, žmonės ir organizacijos svarstė, ar padėti Lietuvai taip pat, kaip ligi tol, ar nepadėti, ar palūkėti, ir nežinau, kaip čia dar buvo svarstoma, nors reikėjo ir as siūliau svarstyti klausimą: *kaip padėti*. O kaip nepadėti Lietuvai, juk jina ir varge, ir pavojuje? Bet iš tikrųjų reikia apsvaistyti, kaip jai padėti. Tas pamažu vyksta, nors aiškesnių koncepcijų galėtų būti daugiau paruošta.

Aišku, buvo ir pastangų išeiviją suskaldyti pagal tam tikrą požiūrį: ar išeivija yra už bet kokią teisėtą Lietuvos valdžią ir už bet kokią nepriklausomą Lietuvą, ar ne už bet kokią. Išeivija turi savo sampratą, savo nuomonę ir prioritetus. Buvo ir savaime matomų pasireiškimų arba pastangų, kaip išeivija atskirti nuo Lietuvos. Galėjo būti ir natūralių nusivylimų dėl mąstymo, del papročių skirtumo, nes

(Nukelta į 3 psl.)

Sielių suokalbiai

Aštuntojo mokslo ir kūrybos simpoziumo literatūros ir muzikos vakaras, surengtas Irenos Kerelienės 1993 m. lapkričio 26 d. Jaunimo centre, Čikagoje, kaip ir pats simpoziumas, paliudijo glaudžią mokslo ir meno, Lietuvos ir išeivijos jungtį. Šiame vakare ši jungtis, įsikūnijusi meniniame žodyje ir muzikos tonuose, buvo ypatingai stipriai jaučiama.

Vakaro pradžioje buvo įteiktos įvairios premijos, pagerbiančios išeivijos kūrėjus. Lietuvių Fondo atstovė Marija Remienė įteikė premijas rašytojui Kazui Barėnui, pianistei Aldonai Kepalaitėi, tautininkui Elenai Urbaitytei, tautinių šokių mokytojai Jadvygai Matulaitienei ir žurnalistei Juozui Žygui.

Įteikus premijas, pradėta muzikinė vakaro dalis. Pianistė Aldona Kepalaitė skambino Vlado Jakubėno ir Kazio Viktorio Banaičio kūrinius. Išeivijoje sukurti šių autorių kūriniai – pilni nenumaldomo ilgesio – tėvynės, nepasiekiamu pasauliu,

Aštuntojo mokslo ir kūrybos simpoziumo literatūros ir muzikos vakare, 1993 m. lapkričio 26 d. Jaunimo centre, Čikagoje: pianistė Aldona Kepalaitė, vakaro programos rengėja Irena Kerelienė ir aktorė Virginija Kochanskytė.

atminties. Kartu juose nuskambėjo gaida, kupina tamsių disonansų, dramatiškų dvi-dešimto amžiaus žmogaus sielos ypatumų. Abiejų autorių kūryba – ir lietuviška, ir kartu priklausanti pasauliui, vedanti „lie-

tuviškumą“ ir platesnius aki-račius. Pianistės Aldonos Kepalaitės interpretuoti šių kompozitorių kūriniai skambėjo tobulai.

Po muzikos aktorė iš Lietuvos Virginija Kochanskytė dekla-

mavo Aisčio, Marčėno, Gedos, Brazdžionio, Liūnės Sutemos, Bradūno, Kajoko, Radausko, Bogutaitės, Nykos-Niliūno, Nagio ir kitų poetų eilėraščius. Kaip matyti iš poetų sąrašo, ryšys tarp Lietuvos ir išeivijos poetinio žodžio kūrėjų, tarp praeities ir dabarties, tarp tradicijos ir naujovės buvo stipriai pabrėžtas. Žiūrovai buvo sukrėsti jausmingo aktorės skaitymo. Visa aktorės laikysena buvo persunkusi poezijos: jos balso ir kūno judesiuose išgirdome ir pajutome tai, ką sunku apibūdinti paprastu kasdieniais žodžiais – tą dvasinę jungtį, kuri visus mus, išsiskirsčiusius po pasaulį, sieja. Aktorės interpretacija buvo labai savita ir asmeniška, taip asmeniška, kad kartais atrodė, jog skaitomi vieno autoriaus kūriniai.

Jaunimo centro didžiojoje salėje susirinkę žmonės tikriausiai ilgai prisimins šį vakarą, taip, kaip prisimename tuos, kurių nebėra tarp mūsų, bet su kuriais mūsų sielos dar kalbasi. Nenutrūkstamas sielų suokalbys.

Jūra Avižienytė

Julius Keleras

Viešpats regi mane slypintį marmuro kaukolę;
ir keliautojas patiria miestą dar jo nepasiekęs –
vyro rūbai baltam dubeny ir moters beviltiškai
prausiasi, ir ledinė naktis susitraukia, pajutusi
lietų už sienos

Viešpats regi mane besilgintį mirusio šerkšno:
ir keliautojo rūbais nuverkia vanduo iš fontano –
vyras pakelia galvą, ir krūtys palaimina šviesą,
ir mėnulis nuplauna ištryškusį pieną kaip sapną –
prabudę vokai, kaip pirštai – atliktą gamą

Viešpats regi mane neriantį puslapio ilankon;
ir keliautojas ima gyventi įbrides į tėviškės
smėlį – vyras tampa rugsėju, o moteris – apšviestu
katedros prieangiu, ir iš mirtos šakelių pakyla
vainikas užšalusius miesto erskėčius

elegija vykstančiam į South Carolina

Sniego kvapas prikelia užmigusių keliautojų. Datos
traukias iš senų kalendorių, apnuogindamos rašalų
aptašytas sienas. Namų židiniai atgauna kadaise
prarastą viltį: inicialai vėl kvepia derliaus orą:
Aukso amžius blykstelį juodosios keramikos apskritimuos,
gomuriui sergstinčiuos brandžią Ceilono arbatą. Keliai

ir kalvos veriasi kylančioms kojoms: prieblaudų tinklas
laikinas sugeria skriaudas ir nelaimes, kai sargo stoginė
blyksta trupantis rytas ir surūdijęs subway gresia tik
žvilgsniui. Alaus aromatas atnaujina tėviškę: būtasis
laikas ritasi venų tarpekliais į pradžią. Tu puikiai žinai:

kelionė yra tik iliuzija: airiška emblema ant belangio
pastato, pavardė registracijos knygoj, kur mūsų daugiau
nebebus, nes astma sergantis parkas jau nepaveja einančio.
Sniego skonis užsilaiko kaip ilgųjų vaikštynių vynos, o
veidrodiniuos atspindžius atsikartoja strazdų ir burlaivių
stiebai: svetimo miesto juodraščiųos lieka pabudusios plytos

Amerikos kapitalo investicija, ir Lietuvos valdžia, kuri daug kalba, kad ieško investicijų, visiškai nepasimulkingai išmesti tą investiciją, todėl, kad būtų atsiradusi nepriklausoma informacija. O Lietuva, kaip žinoma, irgi neturi žurnalistinio diplomo, ir apie tai Seime jau buvo kalbama. Vidus grėsmės tik šiek tiek paliečia, o, žinoma, apie jas reikėtų kalbėti daug daugiau, bent apie vieną. Tai požiūris į kariuomenę, į šalies gynyką, tai būtų kalba apie visuomenės demoralizavimą, moralinį nuginklavinimą šiuo klausimu. Nežinia, kaip dabar reaguotų visuomenė, jeigu būtų tokio pobūdžio užpuolimas, kaip anksčiau. Ką ginti: ar šią valdžią, ar tą nepriklausomą Lietuvą, kuri, kaip yra žinoma, kalama į galvas, nieko nedavė? O „praeitį“ praeitį geriau!

As šia tik praeitį geriau paminti tai, apie ką reikėtų kalbėti daug ir labai konkrečiai, gal dar pratęsim kitą dieną. Bet apie kaimynus dar porą žodžių pasakysiu. Štai mūsų kaimynė Latvija, su kuria santykiai tikrai yra geriausi, ir didžiausias tarpusavio supratimas, – o vis dėlto mes per visą Nepriklausomybės kovos laikotarpį turėjome daryti tam tikrų pastangų kaip daugiau pastūmėti mūsų Baltijos sesutes, nes jos laikėsi veikiausiai pusinės politikos. Taip, kai kada ten reikėsi pusinės, labiau konformistinės politikos, o greta buvo ir labai radikalus sparnas, kuris kaip valstybės politiką norėjo formuluoti, skelbti ir Vakaruose įteisinti dekolonizaciją su repatriacija tų žmonių, kurie sudaro beveik pusę gyventojų, kurie, žinoma, irgi yra Stalino ir kitų paskui buvusių vadovų arba, tiesiog pasakykime, Rusijos imperikalizmo aukos. Ju repatrijavimas – organizuotas, draugiškas, aprūpinant gyvenamą vietą, darbu, galų gale, apgyvendinant ištuštėjusius Rusijos vidinius regionus, – būtų normali tarptautinė praktika, reikalinga ir Rusijai, ir Baltijos šalims, ir Vakarams. Bet tai neatitinka Rusijos imperinius interesus, ir

todėl yra užsikirtę. Vakarai nenori girdėti. Nors Latvijoje ir Estijoje buvo tokia net radikalesnė linija, bet apskritai Lietuva, kaip žinoma, stipriai ir nuosekliai. Iš to būdavo ir tam tikrų įtampų. O galų gale daug kas, įskaitant ir Latvijos bei Estijos vadovus, reikėjo padėkoti, kad Lietuva jiems padėjo. Bet štai iškilo naftos terminalo vietos klausimas, terminalo statyba. Atsiranda plyšiukų drumtimui, kiršinimui ir tarp Lietuvos ir Latvijos. Atsiranda nepasitenkinimo pareiškimų, todėl statoma per artį prie Latvijos, o gal per Ventspilį būtų galima tai daryti. O Ventspilyje Rusija reikalauja palikti karinę bazę. Ir, žinoma, tai Lietuvai ne išeitis. Laikraščiuose rašė, kad buvo surinkta parašų Būtingėje, kur numatoma statyti terminalas, iš ten gyvenančių latvių su reikalavimu prijungti Būtingę prie Latvijos, nes ten yra pasienis, – visa tai iš tos pačios plokštelės, kurią lengvai atpažįstame. Iš tikrųjų su Latvija nėra jokių teritorinių problemų, bet bandoma kurtomai sužaisti į kiekvieną milijoną rusų, todėl tas Vakarų valstybėse labai jau įprastas viešinimas trijų Baltijos valstybių matymas turi ir savo pavojų. Jis turi problemų ir tada, kai mes, pavyzdžiui, pareiškiame ar stengiamės, paspaudžiame, kad ir mūsų aukščiausioji valdžia oficialiai pareikštų, jog Lietuva praeiti priimama į NATO. Tai grei-

tai neįvyks, bet mes galime atsistoti i grupę, į eilę tų valstybių, apie kurias jau kalbama: ką su jomis daryti, jos beldžiasi į NATO duris, jas visai atstumti nėra mandagu. Taip šios valstybės atsiranda jau vis tiek geresnėje politinėje padėtyje. Tad norėdami toje eilėje atsirasti mes turime nevengti eiti i vieni, nelaukdam, kol Rusija iš Latvijos gal teiks išvesti kariuomenę, o gal ir ne. Kaip ir tada, kai susitarė pirmi, vieni dėl kariuomenės išvedimo, irgi buvo intrigu, ar mes nenusikraudėm latvių ir estų. Būndė ir Lietuvoje, ir jų šalyse intriguoti, bet Baltijos Valstybių Tarybos posėdyje tuoj buvo priimta bendra išvada, pašalinanti visus klausimus: sutartis dėl Rusijos kariuomenės išvedimo iš Lietuvos yra visų Baltijos valstybių pasiekimas, teigiamas visiems. Žinoma, Latvija ir Estija galėtų ir dabar labiau remtis tuo, kas mūsų tada pasiekta. Kodėl joms nesiseka taip remtis ir atimesti visą Rusijos pretenzijų paketą? Galėtų sakyti: kodėl iš Lietuvos išvesti be papildomų pretenzijų, išveskit iš mūsų lygiai taip pat, – bet čia jau kitas klausimas. O Lietuvos vieta šalia Lenkijos, kai kalbama apie NATO, vėl naudingai paskatintų Latviją ir Estiją.

Apie Baltarusiją aš jau minėjau; jos teritorinės pretenzijos Lietuvai buvo oficialiai pareikštos 1990 metais, dar vykdant Maskvos valią, o Michailas Gorbaciovas jau 1989 metais gąsdino Algirdą Brazauską: jeigu ten pas jus stiprės veržimasis į nepriklausomybę, tai mes iš jūsų pirmiausia atimsim Vilniaus kraštą ir Klaipėdos kraštą, o paskui reikės jums tiek mokėti už mūsų investicijas, kad jūs maždaug tūkstantį metų neišimokėsit. Ir šitas antras dalykas dar neužmirštas, vis dar ima ir ištraukia: derėsime dėl paliktos nuosavybės. O tai susiję su mūsų teisiniu statusu, kurį pasaulis yra pripažinęs ir turėtų nepamiršti, jeigu pati Lietuva nuosekliai ir atkakliai laikytųsi principo: Lietuva buvo

(Nukelta į 4 psl.)

Grėsmės nepriklausomybei

(Atkelta iš 2 psl.)

iš tiesų skiriasi, kaip žmonės gyvena šitame krašte, kaip jie pripratę bendrauti, dirbti, ir su kuo jie susiduria Lietuvoje. Aišku, kad šiandien tai kitas pasaulis, nors ta pati tauta. Deja. Aš prisimenu, kaip 1968 metais pirmą kartą lankiausi Rytų Vokietijoje, buvau gavęs leidimą raustis Leipzig'o archyvuose M. K. Čiurlionio reikalais, ir kalbėjau su viena jauna vokieete. Man labai aiškiai įsirežė į atmintį, kas esą jie, jauni Rytų Vokietijos vokiečiai, 1968 metais – juk jau buvo po Nikitos Chruščiovo permainų, jau pradėjo veikti iš Vakarų Vokietijos šokia tokia Willy Brand'to „Ostpolitik“, įvykdavo abiejų Vokietijos pusų jaunimo susitikimai, – ir ji man sakė: mes jaučiame kaip skirtingų tautų žmonės, taip, mes kalbame ta pačia kalba, bet esame dvi skirtingos tautos.

Aš nenoriu pasakyti, kad lietuvių tauta yra visai tokioji padėty, bet ir jūs suprantate ir matėte, jog tu skirtingų yra, kuriuos mes tikimės, nors ne taip greitai, nelengvai, bet vis dėlto iverkti. O šiandien galima nusivilti, numoti ranka, padaryti išvadą: ko jie ten tokie, nemoka vakarietišškai dirbti, nemoka bendrauti, dar ir nedori, apgavikai, nelaiko žodžio, tai mes verčiau palauksim. Aš nesakau apie visą išeiviją, bet toks nusivylimo pavojus yra.

O ypač tam atskyrimui pastarnavo pilietybės problema ir tai, kaip ji buvo pateikiama išeivijai. Savotiškai panašiai, kaip ir Lietuvoje, visi Lietuvos sunkumai tam tikros kryptingos propagandos buvo pateikiami kaip vienos Lietuvos: atseit anksčiau Lietuvoje buvo tvarkingiau, geriau ir ramiau, o štai dabar Lietuvoje pasidarė žymiai blogiau. Lyg visur kitur tebebūtų taip, kaip buvo anksčiau, tik štai Lietuvoje atsirado toks nelemtas Sąjūdis ir padarė, kad būtų blogiau. Rusija, Baltarusija, Lenkija, Latvija – viskas lieka už problemos ribų. Taip ir išeivija dažnai neturėjo informacijos, ar nebuvo jai siūloma pažvelgti į viską, su kuo susiduria Lietuva apskritai, kodėl mes turėjom aiškiai pabrėžti vienos pilietybės principą. Ne tik dabar Rusija graso, net nelaukdama „dvigubos“ pilietybės susitarimų, – nežinau, ar jai pavyks juos mums pristinti, gal dar apsiginsime tuo, kad Konstitucija neleidžia, turim kuo gintis, ir bet kuri valdžia galės tuo gintis, – bet ir tada, 1990-1991 metais turėjom didelį spaudimą iš Rusijos ir iš Lenkijos, kad galim turėti šimtus tūks-

Aštuntojo mokslo ir kūrybos simpoziumo metu Petras Aglinskas groja gitara per dailės parodą atidarymą Lietuvių dailės muziejuje, Pasaulio lietuvių centre, Lemont'e.

Jono Kuprio nuotrauka

Algimanto Kezio „Giesmių giesmė“

Gruodžio mėnesį Čikagos Čiurlionio galerijoje vyko Algimanto Kezio fotografijos paroda „Giesmių giesmė“. Joje autorius eksponavo darbų ciklą, sukurtą 1993 metais. Autoriaus vaizdiniai, kaip ir žymusis erotinės poezijos paminklas Šventajame Rašte, yra meninis mūsų grožio ir meilės ilgesio įkūnijimas. Ši ilgesį fotografas išreiškė moterų portretais, kurių dauguma nufotografuoti labai stambiu planu, netgi makro objektyvu. Kezys sutelkia aparata į akis, ieškodamas jų gelmėje gyvenimo prasmės ženklo. Pro spindinčias akis į žiūrovą žvelgia moteriška rimtis ir ilgesys.

Techniniu požiūriu „Giesmių giesmė“ tęsia nesena Kezio „doubleprints“ tradicija, t.y. autorius viename fotopopieriaus lape eksponuoja du ar daugiau negatyvus. Šiame skirtingų vaizdų mišinyje dominuoja portretas, kurį kiti negatyvai (dažniausiai šešėliai, gamtos motyvai, netikėti rakursai nufotografuoti interjerai) papildo, suteikdami faktūrinius ar linijinius akcentus. Tokiame procese didelė dalis darbo meninės vertės patikima eksponentui ir laimingam atsitiktinumui foto laboratorijoje.

Parodos kataloge „Giesmių giesmės“ eilės pristatomos kaip fotografo įkvėpimo šaltinis. Antrojo negatyvu Kezys nesiima iliustruoti fotogeniškų kerinčių palyginimų („taveji kibrai lyg vaza auksinė [...]“, t. y. pilvo įdubėlė kaip ištękinta taurė“ ir t.t.). Vietoje to matome gamtos vaizdus, pabrėžiančius portretuojamųjų natūralumą.

Moters grožis, vyro ir moters meilė yra didžiausios dalies visu laikų ir tautų meno objektas. Fotografija – ypač palanki priemonė tam išreikšti. Daug fotografų sėkmingai eksplotoja moters, kaip gamtos vaiko, civilizacijos priešo, o kartu ir vaisingumo deivės paveikslą, pavyzdžiui, visiems žinomas Dichavičiaus albumas *Žiedai tarp žiedų*. Neabejotinas ir naujas Algimanto Kezio įnašas į lietuvių fotografiją, kad jis samoningai ėmėsi vidinio moters grožio temos. Jo fotografijose erotinės formos nustelbia sielos paslaptis. Algimantui Keziui nesvarbu, ką ir apie ką rašė *Giesmių giesmės* autorius, svarbu – kodėl.

Danas Lapkus

„Fluxus“ paroda Museum of Contemporary Art Čikagoje

Iki sausio 16 dienos The Museum of Contemporary Art (237 East Ontario Street, Chicago, Illinois) galerijoje vyksta paroda „In the Spirit of Fluxus“. Parodoje išstatyti meno kūriniai iš paties radikaliosio ir labiausiai eksperimentinio 1960-ųjų dešimtmečio meninio sąjūdžio, pasivadinusio „Fluxus“. Vienas iš jo kūrėjų buvo lietuvis menininkas Jurgis Mačiūnas (1931–1978). Parodą suorganizavo Walker Art Center, Minneapolis. Iš Čikagos ji keliaus į New York'ą, Columbus, Ohio, San Francisco, Santa Barbara ir Barceloną, Ispaniją. Čikagoje ją eksponuoja The Museum of Contemporary Art, padedamas penkių didžiųjų Čikagos meno institucijų, švenčiant „Fluxus“ 30 metų sukaktį.

Paroda siekia žiūrovams pateikti giluminį žvilgsnį į „Fluxus“ sąjūdį, kuris dar tebėra nepakankamai pažįstamas ir pripažintas. O jo eilės dalyvavo ne tik dailininkai, bet ir rašytojai, kompozitoriai, filmininkai bei aktoriai. Parodoje pabrėžiama šios plačiai pasiskirsčiusios grupės veikla, kurios prieiga prie meno ir gyvenimo tapo kritiškai svarbi kai kurių naujų meno formų išsivystymui, tokių kaip „performance art“, minimalinio, video ir

Algimantas Kezys. Iš serijos „Giesmių giesmė“ – Giedrė VI.

Algimantas Kezys. Iš serijos „Giesmių giesmė“ – Giedrė VII.

konceptualinio meno. Parodos eksponatus sudaro ne tik Walker Art Center kolekcija, bet ir skoliniai iš daugelio privačių rinkinių, menininkų ir muziejų.

„Fluxus“ daugialypiškumas parodoje nušviečiamas, pateikiant dokumentinę medžiagą ir maždaug tūkstantį objektų – vaidinimų liekanų, knygų, kūrinių dublikatų, plakatus, filmų, pilnai rekonstruotų „Fluxus“ įrenginių – aprėpiančių laikotarpį nuo 1962 metų iki dabar. Tarp daugiau negu 40 menininkų, kuriems atstovaujama šioje parodoje, yra: Joseph Beuys, Dick Higgins, Alison Knowles, Jurgis Mačiūnas, Yoko Ono, Nam June Paik, Benjamin Patterson, Takako Saito ir Wolf Vostell.

„In the Spirit of Fluxus“ nagrinėja sąjūdžio plėtotę, prade-

dant įvadu į meninį kontekstą, iš kurio jis kilo, pateikiant nuodugnią sklaidą jo veiklos ir kūrybos jo klestėjimo metais, 1962–1978, ir baigiant atranka ankstyvųjų ir vėlesniųjų darbų tų menininkų, kurie buvo giminingi „Fluxus“ sąjūdžiui savo dvasia ir jausena. Tarp daugelio čia gildinamų temų yra: menininko vaidmuo visuomenėje, santykis tarp meno ir kasdieninio gyvenimo, kūrybinga sąveika tarp žiūrovo ir meno objekto.

Pagal parodos kuratorę Elizabeth Armstrong, „klausimai, kuriuos Fluxus menininkai kelia – ypač tiek, kurie liečia įsitvirtinusias prielaidas apie meninę kokybę, vertę ir prasmę – atspindi pagrindinį pokytį, vykstantį visuomenės sampratoje meno paskirties ir praktikos. Po trisde-

Apie Jurgį Mačiūną

„Fluxus“ parodų Amerikoje proga

Jurgis Mačiūnas (gimęs 1931 metais Kaune ir miręs 1978 metais New York'e) studijavo meną, architektūrą ir grafiką Cooper Union, New York'e, ir architektūros studijas baigė Carnegie Institute of Technology, Pittsburgh'e, 1954 metais. Apie 1961 metus jis pradėjo meno sąjūdį „Fluxus“, kuris plačiai išsiplėtė po visą pasaulį. „Fluxus“ meninis siekis buvo spontaniškai ir meistriškai sujungti įvairius menus. Tai yra beveik priešingybė, o Jurgis Mačiūnas per savo kūrybingumą ir išradimą atverė naują pasaulį. Pavyzdžiui, jo kompozicija pianinui ir gelems susideda iš vakarinių rūbais pasirėdžiusio aktorius, kuris išeina scenon ir padeda gelių vaza ant pianino. Arba – šachmatų lenta su smėlio laikrodžio figūromis.

Kaip dažnai atsitinka meno pasaulyje, Jurgis Mačiūnas, metęs pelningus darbus srityse, kuriose jis buvo gavęs net 40 patentų, dirbo ir kūrė, gyvendamas neturte, nors per savo gyvenimą meninių pasiekimų jis nestokojo. Po jo mirties Gilbert ir Lila Silverman, meno mecenatai iš Farmington Hills, Michigan, pradėjo rinkti didžiąją „Fluxus“ kolekciją, kuri dabar yra Fyfe pastate, Detroit'o centre. „Fluxus“ paroda, suruošta Museum of Modern Art, New York'e, ir jos pakartojimas Cranbrook Academy of Art Museum, Bloomfield Hills, Michigan, buvo tik pradžia Jurgio Mačiūno kūrybos kelio į meno pasaulio viršūnes.

Meno istorikas Jon Hendricks, autorius knygų *Fluxus Codex* (New York: Harry W. Abrams, Inc., 1988) ir *Fluxus, etc., Addenda I* (New York, 1983) teigia, jog Jurgis Mačiūnas yra antras svarbiausias šios krypties menininkas po Marcel Duchamp šiame šimtmečiu.

Mes, pažinusieji Jurgį Mačiūną, nesistebime jo dabartiniu, nors jau ir pomirtiniu pasiekimu. Beje, daug draugų lietuvių tarpe Jurgis neturėjo. Artimiausias jo ryšys buvo su jo seserimi Nijole Valatienė, kuri jam daug padėjo jo nepritekliu metais ir jo sunkios ligos laikais, kuri buvo skausmingas ir nepagydomas pankreatinis vėžys. Jis artimai bendradarbiavo su filminku Jonu Meku ir Almiu Šalčium New York'e. Ketvirtas lietuvis su kuriuo Jurgis Mačiūnas nuo 1961 metų palaikė ryšius buvo profesorius Vytautas Landsbergis. Mačiūno amerikiečiai gerbėjai buvo maloniai nustebinti, 1990-ųjų dešimtmečio pradžioje matydami Vytauto Landsbergio nuotrauką pirmąjame *The New York Times* puslapyje. Tai dar vienas šių laikų lietuviškas stebuklas – menininkas tampa valstybininku.

Asmenys, pažinę ar bendravę su Jurgiu Mačiūnu, prašomi susisiekti su manim: Saulius Šimoliūnas, 665 West Warren Avenue, Detroit, Michigan 48201, telefonas (313) 832-3117. Numatoma rašyti Jurgio Mačiūno biografiją.

Saulius Šimoliūnas

šimt metų šitie patys rūpestiai dabar nagrinėjami naujos kartos menininkų, istorikų, kritikų ir muziejų kuratorių.

Parodos proga Walker Art Center yra išleisęs mokslinį katalogą, tyrinėjantį „Fluxus“ sąjūdžio istorines ištakas ir teoretinius pagrindus.

The Museum of Contemporary Art valandos yra: antradieniais – nuo 10 v.r. iki 5 v.p.p. ir sekmadieniais – nuo 12 iki 5 v.p.p. Pirmadieniais muziejus uždarytas. Antradieniais įėjimas nemokamas.

Algimantas Kezys. Iš serijos „Giesmių giesmė“ – Miglė VI.

Nuomonės ir pastabos

Norėtusi daugiau aiškumo

Visad su malonumu ir dėmesiu skaitau Jono Pabedinsko vertinimus ir išbalansuotus straipsnius. Mano manymu, jis yra vienas iš aiškiausių matančių Lietuvos politinę-ekonominę padėtį ir paprastai gan tiksliai ir aiškiai apie ją pasisako. Tačiau 1993 m. gruodžio 18 d. *Draugo* kultūrinio priedo „Kertinėje parašėje“ jo straipsnis „Krašto ūkio tvarkymas“ sudarė išpūdį, jog ir jis turi sunkumų išsikapstyti iš terminologinės maišaties ir ekonominių teorijų prieštaravimų atsitrėnimo į istorinę ir šių dienų empirinę realybę. Tikriausiai ji suvaržė straipsnio siauri rėmai.

Jis gan palankiai komentuoja Alfonso Vaišvilos straipsnį „Kištis ar nesikišti?“ *Tėvynės sarge*, 1993 Nr. 2. Betgi, atrodo, teisingai nurodo tai, kas tikėtų ir jo paties straipsniui: „Atskiros studijos reikėtų dėl kelių išskeltų jame idėjų“. Sunku, pavyzdžiui, suprasti, kaip Jonas Pabedinskas suderina savo pasakymą prieš „komandinę ekonomiką“ su savo pritarimu pasipriešinimui neva susizavėjusiems „nereguliuota ekonomija“ Lietuvoje. Vargu ar teisinga siekti tik „vidurio“. Jeigu iš komunizmo dumblyno besikapstančios tautos nesieks „laisvos ekonomijos“, kaip ją vadina dabartinis popiežius, tikriausiai jos nepaslinkis nė ketvirčio kelio nuo komunizmo ir lengvai į jį atgal nuslys.

Neatrodė, kad „nereguliuota ekonomija“ propaguojantiems Lietuvoje ir vis didesnio valdžios kišimosi siekiantiems Amerikoje tiktų tas pats „liberalų“ pavadi-

nimas. Tad ir terminologija prasišalys. Amerikoje, pavyzdžiui, klasikiniai liberalai, kovoję prieš valdžios tironiją ir kišimąsi, šandien vadinami konservatoriais. Ne būtinai tiesa, jog „Vakarai jau seniai nesprenžia, kas geriau: socializmas, ar kapitalizmas...“ Galima suminėti daugelį lygių „svarbių mintytųjų“ konservatorių, kurie kalba ir rašo prieš socializmą ir pasisako už kapitalizmą. Jų tarpe ir dabartinis popiežius, siūlęs „laisvą ekonomiką“.

Alfonso Vaišvilos siūlymas ieškoti sprendimo „ne viename iš tų kraštutinumų, o jų sintezėje, sąveikoje“ ataidi paprastu dialektiniu materializmu: tezę, antitezę, sintezę. Tai yra „vidurio“ ekonomijos tikslus nusakymas. Nemanau, kad Jonas Pabedinskas galvoja apie tokį „vidurį“.

Valdžios „kišimasis“ (komandinė ekonomija, reguliavimas, ribojimas) nėra, deja, marksizmo bei socializmo išradimas. Tai vykdė visi totalitariniai režimai nuo Egipto faraonų iki Europos karalių. Ne Leninas, Stalinas ar Hitleris, bet Prancūzijos Ludvikas XIV pirmiau pareiškė: „Valstybė – tai Aš“. Pabedinskas teisingai įspėja mūsų tautiečius nekurti naujų teorijų, „prisitaikyti... Vakarų sėkmingus ekonominius metodus“. Todėl nudžiugau, kad ir jis nurodo: „Neužtektinai studijuojame ir įvertiname“ popiežiaus Jono Pauliaus II encikliką *Centesimus annus*. Vatikanas apskritai ir šis popiežius ypatingai yra išstudijavęs ir pergyvenęs įvairias sistemas, ir todėl Lietu-

Grėsmės nepriklausomybei

(Atkelta iš 3 psl.)

okupuota, visos investicijos yra okupanto rizika, ir Lietuva nieko neskolinga Rusijai, tik tai Rusija yra skolinga Lietuvai. Tai pozicija, kuri LDDP traktuojama kaip per aštri, užgaunanti Rusiją, tačiau jos būtina laikytis.

Apie Lenkiją kitą kartą, o apie Švediją, tarp kitko, idomu. Turime vieną kaimyninę šalį, kuri tvirtai mus remia. Tai Švedija, kol ją valdo Moderatų arba konservatorių partija ir Karl Bildt yra premjeras. Jis jau keletą kartų tiesiai pareiškė Rusijai, kad jeigu Baltijos šalys bus užpultos, tai Švedija neliks neutrali, Švedija negalės jų neparemti. Dabar jis yra Švedijos socialdemokratų kritikuojamas, kad tuo atveju, jeigu taip įvyktų, Švedija turėtų laikytis savo tradicinės neutralumo politikos ir padėti kryžiu ant Baltijos valstybių. Pažiūrėsim, kaip ten vystysis dalykai, bet kiekvienoje šalyje yra sava vidaus politika ir jos veiksmams bei rezultatams mums gali būti gyvybiškai lemtingi. Ačiū už Jūsų kantrybę.

vai įsidėmėtos tos enciklikos išvados. Esu bandęs atkreipti į ją dėmesį išeivijos ir net Lietuvos spaudoje. Kaip ir Jonas Pabedinskas, dar nesu pastebėjęs net katalikų mastytojų dėmesio jai. Nudžiugau užtikęs *Tėvynės sarge* (1993 Nr. 3) tos enciklikos lietuvišką vertimą iš lenkų kalbos. Tačiau palyginęs vertimą su anglišku tekstu, nustebau, kad lietuviškame (be paaiškinimų) yra nukirsti penktas ir šeštas skyriai. Veik trečdalis enciklikos! Nejaugi kam nors (Lenkijoje ar Lietuvoje) nepatiko tuose dviejuose skyriuose aiškiai pareikštas atmetimas ne tik komunizmo ir socializmo, bet net liberalizmo (dabartinio vakarietiško) bei šalpos valstybės („welfare state“)? Gal tai ir yra tikroji priežastis sunkios tylos Vakarų katalikiškoje spaudoje, kuri didžia dalimi yra persunkusi socialliberalizmo syvais?

Kultūrinio priedo redakcija pasitarė su lietuviams išeivijoje ir Lietuvoje, jeigu sudarytų proga ir skirtų vietos tokiems kaip, pavyzdžiui, Jonas Pabedinskas, pakomentuoti *Centesimus annus* reikšmę ir pritaikomumą dabartinei Lietuvos padėčiai.

Vilius Bražėnas,
Bonita Springs, Florida

— Jono Pauliaus II encikliką *Centesimus annus* Jonas Pabedinskas yra nagrinėjęs straipsnyje „Enciklikos ir Lietuvos ūkio reformos“ (*Draugo* kultūrinis priedas, 1992 m. birželio 6 d.). Be abejo, tiek šią encikliką, tiek Lietuvos ekonomiką liečiančiais klausimais ir toliau šiose skiltyse laukiami pasakymai iš mūsų bendradarbių ir skaitytojų. — Red.

Algimantas Kezys. Iš serijos „Giesmių giesmė“ – Giedrė IV.